

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Muotoilun koulutusohjelma

AIKA JA PAINOTUOTE

Riikka Ruotsalainen

Opinnäytetyö

LOKAKUU 2015

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2015
Muotoilun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A 80100 JOENSUU

Tekijä

Riikka Ruotsalainen

Aihe

Aika ja painotuote

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni käsittelee aikaa ja ajallisuutta painotuotteessa. Tavoitteeni oli valmistaa painotuote, joka on valokuvakirjan ja kalenterin yhdistelmä.

Kalenterin valmistusprosessin aikana, johon kuului esimerkiksi valokuvaaminen ja kuvien käsittely, pyrin tuottamaan ajatuksia ja oivalluksia ajasta ja sen esittämisen tavoista. Aika-aiheeni lähestymistapa oli henkilökohtainen ja ajan tarkastelu tapahtui lähdeaineistojen lisäksi omien havaintojen ja tulkintojen avulla.

Tutkimuskysymykseni kohdistuivat ajan ja ajallisuuden esittämiseen painotuotteessa. Selvitin, kuinka voin tuoda henkilökohtaisen kokemukseni ajasta näkyväksi painotuotteessa ja kuinka luoda katsojalle kokemus ajasta painotuotteen avulla.

Opinnäytetyön kirjallisessa osiossa tarkastelin eri teorioiden valossa ajan filosofiaa ja ajan esittämisen tapoja kiinteässä kuvassa. Valmis painotuote –Aikakalenteri 2016– on kokoavan tulkinnan, lähdeaineiston sekä omakohtaisen pohdinnan ja tekemisen pohjalta syntynyt lopputulos.

Kieli

Suomi

Sivuja 28

Liitteet 1-3

Liitesivumäärä 3

Asiasanat

Ajan filosofia, fenomenologia, hermeneutiikka, semiotiikka, valokuva

THESIS
October 2015
Degree Programme in Design

Sirkkalantie 12 A 80100 JOENSUU

Author

Riikka Ruotsalainen

Title

Time and print product

Abstract

This thesis handles time and temporality in a print product. The goal was to produce a print product that is a combination of a photobook and a calendar.

During the working process, which included e.g. photography and photo editing, the concept of time and the various methods of presenting time were contemplated. The approach to the concept of time in this thesis was personal experience. The analysis was made, in addition to source materials, through the author's own perceptions and interpretations.

The research questions in this thesis focused on presenting time and temporality in a print product. How to visualize one's personal experience of time in a print product and how to create a time experience to the viewer?

In the written part of this thesis, a variety of theories was used to approach the philosophy of time and the different ways of presenting time in a solid picture. The final result, a completed print product –Aikakalenteri 2016– is an interpretative summary based on theory, personal work and reflection.

Language

Finnish

Pages 28

Appenices 1-3

Pages of Appendices 3

Keywords

Time philosophy, phenomenology, hermeneutics, semiotics, photography

Sisällys

1 JOHDANTO 5

2 LÄHTÖKOHDAT 6

2.1 Aineistosta tavoitteisiin 6

2.2 Filosofinen viitekehys 8

3 AIKA 10

3.1 Subjekttiivinen ja objektiivinen aika 10

3.2 Ajan henki 11

3.3 Presentismi ja eternalismi 12

4 AIKA JA KUVA 13

4.1 Värit ja liike kuvassa 13

4.2 Aika valokuvassa 14

4.3 Kuvan viesti ja merkitykset 14

5 OMAN AIKAKOKEMUKSEN KANSSA TYÖSKENTELY 16

5.1 Kuvausprosessi 16

5.2 Digitaalinen valokuva ja tekninen toteutus 17

5.3 Valokuvien analyysi ja tulkinta 18

6 LOPPUTULOS 23

7 POHDINTA JA ARVIOINTI 24

Lähteet 25

Liitteet

Liite 1 Luonnoskuvia eri työskentelyvaiheista

Liite 2 ja 3 Esimerkki sisäsivuista valmiissa Aikakalenterissa

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on aika ja painotuote. Tavoitteenani oli valmistaa painotuote, joka on kalenterin ja valokuvakirjan yhdistelmä. Kalenterissa esitän visuaalisin keinoin (valokuvaamalla, kuvittamalla sekä kirjoittamalla) aikaa ja ajallisuutta.

Valitsin aiheekseni ajan ja painotuotteen, sillä aihe tarjosi mahdollisuuden yhdistää valokuvauksen ja graafisen suunnittelun. Lisäksi aihe mahdollisti syvällisen ajan kokemisen pohdinnan. Valitsin painotuotteeksi kalenterin, koska sen on mahdollista olla osallistava ja se on jo itsessään yksi objektiivisen ajan symboleista. Kalenteri aiheena tarjosi myös helposti lähestyttävän ja käytännönläheisen alun opinnäytetyölleni.

Kalenterissa ajallisuus ilmenee subjektiivisina tulkintoina esteettisistä valinnoistani. Ajallisuus esiintyy kalenterissa sommitteluina, väreinä ja tunnelmina sekä objektiivisina mittareina, kuten ajan ja tilan välisinä etäisyyksinä ja sovittuina merkkeinä, kuten päivämäärinä ja viikon aikoina. Ajan tarkastelussa lähtökohdat ovat omassa kokemushistoriassani ja tulkinta tapahtuu fenomenologialle tunnusomaisen subjektiivisen näkemyksen peilaamana.

Ajan valinta aiheeksi oli minulle luontevaa, sillä minua on aina kiehtonut tavalla tai toisella suuret kokonaisuudet ja abstraktit aiheet. Valitsin aiheekseni ajan ja painotuotteen, sillä koen ajan esittämisen kiinteässä kuvassa haasteelliseksi ja mielenkiintoiseksi sekä tärkeäksi osaksi graafisen suunnittelijan työtä. Abstraktin aiheen valinta auttoi minua myös omien jäsentymättömien tunteiden käsittelemisessä ja näin edesauttoi myös kalenterini syntymisessä. Lisäksi ajan ja ajallisuuden pohtiminen auttoi minua ymmärtämään todellisuuden ja mielikuvan välistä suhdetta, jonka oivaltaminen on minusta luovan työn kannalta oleellista.

Valitsin opinnäytetyölleni fenomenologisen lähestymistavan, koska se sopi aiheeseeni ja tarvittaessa tuki sitä. Hermeneutiikka puolestaan tarjosi sopivia työkaluja opinnäytetyöni valmistusvaiheisiin. Työskentelyn aikana filosofia, teoria, omat analyysini sekä tunteet ja tekeminen muodostivat hermeneuttisen prosessin, jossa etenin esiymmärryksestä kohti syvempää ymmärrystä, joka lopulta kiteytyi valmiissa Aikakalenterissani.

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aineistosta tavoitteisiin

Opinnäytetyöni lähtökohdat ovat omassa kokemushistoriassani, josta heijastuu uteliaisuus aikaa, olemassaoloa ja visuaalisuutta kohtaan. Kokemushistoriani taustalla on tunnepitoinen kuva maailmasta, jota valokuvaa hyödyntämällä yritän tehdä näkyväksi opinnäytetyössäni.

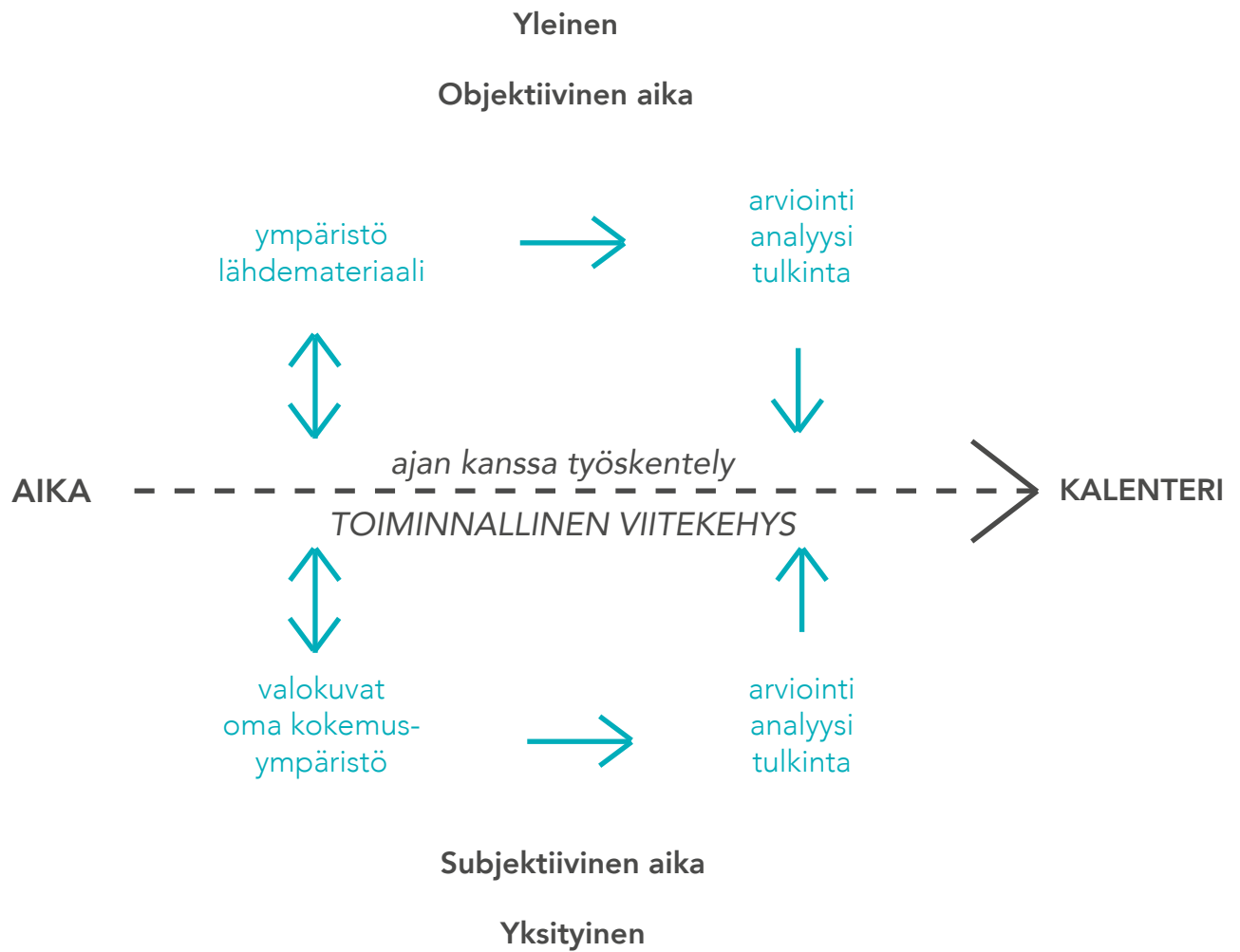
Opinnäytetyössäni käyn läpi ajan filosofian lisäksi ajan ja kuvan sekä aikaan liitetyn liikkeen teoriaa, jotta hahmottaisin valokuvistani ajallisia rakenteita paremmin. Kalenterin sisäisivujen ja kalenterin rungon on myös tarkoitus ilmentää aikaa ja ajallisuutta tuomalla esiin niitä aikaa kuvastavia keinoja ja elementtejä, joita löydän lähdeaineiston sekä ottamieni valokuvieni pohjalta.

Aineistoni koostuu pääosin ottamistani valokuvista ja toiminnallinen viitekehyseni rakentuu niiden ympärille. Kirjallisessa osiossa olen yrittänyt huomioida aiheen laajan ja abstraktin luonteen ja näin ollen olen pyrkinyt käsittelemään aihetta eri teoksien ja yleisimpien näkökulmien avulla. Filosofian aineistona minulla on ollut muun muassa eksistentialismia, fenomenologiaa ja hermeneutiikkaa käsittelevää kirjallisuutta. Visuaalisen tutkimuksen aineistoni on pitänyt sisällään esimerkiksi kuvan semiotiikkaa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on yhdistää teoria ja tekeminen. Toiminnallisena viitekehysenä minulla on aika ja filosofisena lähtökohtana tuolle viitekehykselle toimii fenomenologia. Yksi päätavoitteistani on semioottista kuva-analyysia hyödyntämällä selvittää ottamieni valokuvien ajallisia rakenteita ja ominaisuuksia ja tuoda niitä kirjallisessa osiossa ilmi. Tutkimuskysymykseni käsittelee sitä, kuinka tuoda henkilökohtainen kokemukseni ajasta näkyväksi painotuotteessa ja kuinka luoda katsojalle kokemus ajasta painotuotteen avulla.

Jaan ajan hahmottamisen helpottamiseksi opinnäytetyöni toiminnallisen osion subjektiiviseen ja objektiiviseen aikaan. Ajan subjektiivista puolta lähestyn opinnäytetyöni fyysisessä osiossa pääosin valokuvaamalla. Ottamiani valokuvia puolestaan analysoin ja tulkiten ajallisuuden esille tuomiseksi opinnäytetyöni kirjallisessa osiossa. Kirjallisessa osiossa esittelen myös subjektiivisen ja objektiivisen aikakäsityksen, jossa hahmotan ajan objektiivista (fysikaalista) luonnetta muun muassa Albert Einsteinin luoman suhteellisuusteorian avulla. Lisäksi käyn läpi fenomenologiaa, joka keskittyy tarkastelemaan henkilökohtaista havaintokokemusta sekä hermeneutiikkaa, jonka avulla on mahdollista luoda kokonaiskuva osien merkityssuhteista. Näiden kahden tieteen filosofisen suuntauksen viitoittamana jäsennän opinnäytetyöni osavaiheita kohti lopullista ajallista esitystä, kalenteria.

Kuvassa 1. esitän toiminnallisen viitekehyseni yhdistettynä toiminta-asetelmaani. Kuvassa yksityinen aika ja yleinen aika sekä oma kokemukseni ja teoria peilaavat toisiaan työskentelyn ajan kohti lopullista ajallista esitystä, Aikakalenteria.

Kuva 1. Toiminnallinen viitekehys ja toiminta-asetelma visualisoituna.

2.2 Filosofinen viitekehys

Fenomenologia on 1900-luvun alussa syntynyt tieteenfilosofinen suuntaus, joka korostaa koki-
jan yksilöllistä havaintoa. Tutkittava ilmiö avartuu kokijalle välittömänä ja monimuotoisena elet-
tynä todellisuutena. (Anttila 1996, 286.)

Fenomenologiassa keskitytään ilmiöihin ja niiden käsitteelliseen jäsentämiseen. Tarkoituksena on lähteä liikkeelle konkreettisesta, eletystä todellisuudesta. Fenomenologiassa tarkastellaan koke-
muksen yleisiä rakenteita, yksittäisten elämysten ja ajatusten sijaan. Sen avulla voidaan lähestyä kysymyksiä, esimerkiksi merkityksistä, jotka vaikuttavat sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Tämä tieteen filosofinen suuntaus pyrkii ymmärtämään, sitä miten asiat tulevat meille todellisiksi ja tutkii, sitä miten todellisina pitämämme asiat syntyvät meille merkitykselliseksi. Fenomeno-
logia eroaa muista luonnontieteistä, sillä että se pyrkii kuvaamaan ilmiöitä pelkästään subjek-
tiivisten tekijöiden tai syiden valossa. Suuntaus syntyi Edmund Husserlin pääteoksen *Logische Untersuchungen* (”Loogisia tutkimuksia”, 1900–1901) seurauksena, jonka päämäärä oli asettaa mo-
dernin ajan tietoteoreettisille pulmille uusi perusta. (Miettinen, Pulkkinen, Taipale 2010, 10–15.)

Hermeneutiikkaa kutsutaan tulkinnalliseksi menetelmäksi, joka tutkii kulttuuria sekä asioiden merkityksiä ja merkityssisältöjä. Sana Hermeneuin tulee kreikankielestä ja tarkoittaa tulkintaa. Hermeneutiikassa tutkija peilaa havaintojaan teoreettisen aineiston valossa. (Anttila 1996, 25.)

Hermeneutiikka alkoi kehittyä 1800-luvulla Friedrich Schleiermacherin ja myöhemmin Wilhelm Diltheyn filosofiassa. Hermeneutiikka liittyi myöhemmin fenomenologiaan. Hermeneutiikassa pyritään rakentamaan kokonaiskuva. Tutkijan työskentely on vuoropuhelua, jossa tutkija asettaa omat merkitysehdotuksensa, joita hän arvio teorian valossa ja oikaisee niitä, aineiston vaatiessa. Hermeneuttinen ajattelu perustuu siihen, että jokin ilmiö on abstrakti, kunnes se pystytään aineel-
listamaan ja ymmärtämään osana laajempaa merkitystä. Hermeneutiikassa tunteet ovat tärkeitä, koska ne näyttävät tietoa ja antavat tilaisuuden yhdistellä eri asioita keskenään. Hermeneuttisen ke-
hän avulla on mahdollista tarkastella yksityiskohtia kokonaisuuden osina. (Anttila 1996, 2, 6–29.)

Hermeneutiikalle on ominaista kuvaava ja analysoiva tutkimusote, jossa tapahtuu asian:
1. Problemasointi, jossa tutkijan valottaa käsitteiden avulla tutkittavaa ilmiötä. 2. Analyysi, jossa tutkija erittelee aiheita. 3. jossa tutkija esittää ratkaisunsa tutkittavasta asiasta. (Anttila 1996, 31.)

Kuvassa 2. kuvaan visuaalisesti, hermeneuttista spiraalia soveltaen ajan ja ajallisuuden vaihteittai-
sen ilmenemisen valokuvasta. Kuvassa yksityinen ja yleinen sekä mielikuva ja fyysinen todellisuus peilaantuvat ja muodostavat oman kokemushistorian ja teorian sekä myöhemmin esittelemieni kuva-analyysien avulla, syvemmän ymmärryksen subjektiivisesta ajastani ja ajan ilmenemisestä.

YKSITYINEN

VALOKUVA

YLEINEN

KOKEMUS-
HISTORIA

todellisuuden ilmeneminen

TEORIA:
VISUAALINEN
TUTKIMUS

denotatiivinen taso:
(ajan) rakenteellisten elementtien tarkastelu

konnotatiivinen taso: tunnepitoinen tulkinta,
syntyneet omat merkitykset

ajan symboliikka

MIELIKUVA

oman ajallisuuden ilmeneminen

FYYSINEN,
YHTEINEN
TODELLISUUS

yhteiset merkitykset

oman sosiaalisen todellisuuden ilmeneminen
(fenomenologia)

kokoava tulkinta

AJALLISUUS

Kuva 2. Ajallisuuden ilmentäminen, vaihe vaiheelta hermeneuttista spiraalia soveltaen.

3 AIKA

Aika on maailmankaikkeuden perusta ja suunta. Aika on nykyhetki, menneisyys ja tulevaisuus. Aika on todellisuuden määrittämistä, ajan ja paikan kohtaamista ja kohtaamattomuutta.

Fyysisessä maailmassa aika ja paikka määrittävät toisensa. Mentaalimaailmassa ne lakkaavat puolestaan määrittämästä toisiaan. Ojanen (2007) toteaa teoksessaan *Ajan filosofia* ihmisen olevan fyysisesti aikaan sidottu, mutta ei ajatuksellisesti. Hän kertoo ajan näin olevan jatkuvaa ristiriitaa ja sen itsensä ylittämistä. Ajatusta hän selventää muun muassa seuraavan esimerkkilauseen avulla: ”nyt en ole tässä vaan tuolla.” (Ojanen 2007, 37.) Kuvataiteessa kiinteän kuvan kohdalla aika ja paikka määrittävät teoksen fyysisen sijainnin, mutta tekijän ja katsojan subjektiivinen aika puolestaan määrittävät teoksen sisällön.

Aika on maailmankaikkeuden mittari. Ajan fysikaalista luonnetta ja ominaisuuksia voimme tarkastella ehkä parhaiten Albert Einsteinin luoman kahden suhteellisuusteorian avulla. Esittelen niiden pääpiirteet lyhyesti.

Albert Einsteinin suhteellisuusteoria käsittelee aikaa ja avaruutta. Suppea suhteellisuusteoria syntyi vuonna 1905. Yleinen suhteellisuusteoria syntyi vuonna 1916 yleistyksiksi suppean suhteellisuusteorian rinnalle. Ero näiden kahden välillä on se, että ensimmäisessä teoriassa tarkastellaan havaitsijoita, jotka liikkuvat toistensa suhteen vakionopeuksilla. Toisessa, yleisessä suhteellisuusteoriassa (teoria painovoimasta) tarkastellaan havaitsijoita, jotka ovat toistensa suhteen kiihtyvässä liikkeessä. Suppeaa teoriaa hyödynnetään mikromaailman ilmiöissä, esimerkiksi alkeishiukkasteoriat sisältävät suppean teorian periaatteet. Yleisen suhteellisuusteorian sovellusala puolestaan löytyy astrofysiikasta ja kosmologias-
ta. Jälkimmäistä pidetään myös teoriana maailmankaikkeudelle. Yleisessä suhteellisuusteoriassa kolmiavaruus ja aika muodostavat neliulotteisen aika-avaruuden. (Enqvist 2011, 7–8, 47.)

3.1 Subjektiivinen ja objektiivinen aika

Ajan olemassaolon myöntävä ryhmä voidaan jakaa aikasubjektivisteihin ja aikaobjektivisteihin. Subjektivistien mukaan aikaa ei ole ilman ihmistä ja objektivistien mukaan aika on puolestaan luonnossa. Aikasubjektivistit pitävät aikaa mielessä olevana tilana, elämyksenä, kokemuksena tai jonkilaisena tapana nähdä, ajatella, ja jäsentää maailmaa (Kant, Bergson, Heidegger). Aikaobjektivistien aika on osa fysikaalista todellisuutta (Newton, Einstein). Niiniluodon (2000) mukaan mahdollisimpia ja mielenkiintoisimpia aikakäsityksiä ovat sellaiset todellisuutta tutkivat näkökulmat, jotka sallivat ajalle sekä subjektiivisia, että objektiivisia ilmenemismuotoja. (Niiniluoto 2000, 246.)

Ojanen (2007) kertoo teoksessaan *Ajan filosofia* ajan olevan ihmisen ajallisuutta ja tietoisuutta omasta ajallisuudestaan. Ojanen tuo esille teoksessaan perustavia huomioita ajasta. Aika on jotakin, jota mitataan, jota voimme kokea ja jossa voimme olla. Se on suhdetta ajattomuuteen, se on ajan hallintaa. Ojanen jakaa ajan subjektiiviseen ja objektiiviseen aikaan, mutta on sitä mieltä, että ajan tarkastelussa voidaan nähdä myös muita perustavia näkökulmia. Hän tuntuu itse sallivan molemmat aikakäsitykset, eikä koe ehdottomuutta asettaa tiukkaa rajaa eri näkemysten välille. (Ojanen 2007, 10, 11, 13, 15.)

Subjekttiivista aikaa Ojanen (2007) kutsuu kokemukselliseksi ajaksi. Objektiiivisella ajalla hän puolestaan tarkoittaa esimerkiksi mitattavaa aikaa, kuten kellon aikaa, päivää, kuukautta. Ajan näkeminen objektiiivis-mittaavana on hänen näkemyksen mukaan nykyajan järkiperaistä arkitietoisuutta. Ajan perimmäisen olemuksen hän kuitenkin näkee sosiaalisena ilmiönä: ”Aika on jotain, joka yhdistää, luo tietyn kokonaisuuden, mutta samalla myös erottaa voimakkaasti jostain muusta.” Olennaista siinä on, että ihminen tietää aikansa joskus loppuvan. Tällainen tietoisuus on juuri ihmiselle olennainen ominaisuus. (Ojanen 2007, 12, 13, 17.)

Eri aikakäsityksien hyväksyminen ja niiden toisiaan täydentäminen jäsentää ja hahmottaa parhaiten olemassaoloa ja ympärillä olevaa. Tuntuukin totuudenmukaisemmalta hyväksyä sekä subjektiiivinen että objektiiivinen aikakäsitys. Luovan työskentelyn lähtökohdat ovat subjektiiivisessä ajassa, näkymättömässä. Objektiiivisella ajalla puolestaan jäsenämme ja hahmotamme subjektiiivista aikaa, ja teemme aikaa myös näkyväksi. Tarvitsemme objektiiivista aikaa, johon suhteuttaa oma aikamme.

3.2 Ajan henki

Ajan hengen saksankielinen termi *Zeitgeist* on laajalti yleistynyt ja se yhdistetään usein G.W.F. Hegeliin ja hänen hengenfilosofiaansa. Ojasen (2007) mukaan ajan henki on ennen kaikkea yleiskäsite, joka muuntuu ja todellistuu eri tavoin. Hän kertoo, että ilmapiiri sopisikin synonyymiksi ajan hengelle, sillä on olemassa kulloinenkin ilmapiiri, jonka ympäröimänä olemme. Ajan henki riippuu tulkitsijasta, sillä henki on jotakin, jota kannamme mukamme. Ajan henki pitää sisällään aina jonkin suunnan. Se on jatkuvaa liikettä, jotakin mitä halutaan seurata ja jota halutaan kokea. (Ojanen 2007, 41–44.)

Mielestäni ajan henki koostuu ihmisistä ja ympäröivästä yhteiskunnasta. Se on usein muodostunut kunkin ajan ihanteista, joita visuaalinen kulttuuri on tehnyt näkyväksi. Syntyneet tekniikat ja keksinnöt ovat olleet osa kutakin aikakautta ja siten edustaneet myös ajan henkeä. Arkkitehtuurissa ja kuvataiteessa ajan henki on ollut nähtävissä erilaisina tyylisuuntauksina vuosikymmenten, vuosisatojen ja vuosituhsien ajan. Ajan henki näyttäytyy visuaalisessa ympäristössämme muun muassa muotoiluna, värivalintoina sekä sovittuina merkkeinä ja valtavirtaa edustavina ilmiöinä. Näistä esimerkkeinä ovat muoti, rakennus- ja sisustustyyli, televisio-ohjelmat ja sosiaalinen media.

Ojasen (2007) tavoin ajattelen, ajan hengen pitävän sisällään suunnan. Ajan henki on usein syntynyt vastakohtana edellisen aikakauden ilmapiirille, mikä viestii sen olemuksen pyrkimyksestä vuorovaikutukseen ja muutokseen. Mielestäni ajan hengen tarkoitus on tuottaa ympärillemme todellisuutta, jonka perusteella voimme suunnata tulevaa.

Taiteellisissa teoksissa ajan henki on voinut näyttäytyä erilaisina tunnetiloina, kuten sodan aikaisena tai jälkeisenä toivottomuutena ja tuskana teloituksista ja muista julmuuksista. Taiteilijoiden subjektiiivista aikaa on usein kuvattu teoksissa, mikä on samalla paljastanut jotakin vallinneen ajan olemuksesta. Esimerkiksi abstraktia ekspressionismia edustaneen taiteilijan Mark Rothkon mustan ja harmaansävyiset värikenttämaalaukset kuvastavat taiteilijan maalatessa muodon saanutta kokemusta, josta suru hengittää läpi. Tunnelmaa on kuvattu suurella pinnalla pelkistyneesti ja vähin värein, jossa materiaalin synnyttämä henki tekee kokemuksen surusta ja kuolemasta todelliseksi. Ajan henki on aistittavissa.

3.3 Presentismi ja eternalismi

Esittelen kaksi aikakäsitystä – presentismin ja eternalismin, joiden avulla voimme hahmottaa ajan kokonaiskuvaa ja aikarakenteita, esimerkiksi aikajanana päässämme tai paperilla. Näiden kahden aikaa ja olemassaoloa pohtivan käsityksen avulla saamme yleiskuvan ajan luonteen olemuksista ja niiden välille syntyvistä ristiriidoista. Aikakäsitysten eroavaisuudesta ja ristiriitaisuudesta huolimatta, oleelliseksi muodostuu se, miten luomme ymmärrystä todellisuudesta, ja miten hahmotamme parhaiten kokonaisuutta: menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaa. Tarvitsemme ymmärrystä tapahtumille, teoillemme ja ajatuksillemme, sille todellisuudelle, jossa elämme.

Presentismillä tarkoitetaan metafyyksistä näkemystä, jonka mukaan kaikki tapahtumat ovat nykyisiä. Presentismin mukainen näkemys juontaa juurensa dynaamisesta aikakäsityksestä, jonka mukaan, sitä mikä on mennyttä ei ole enää olemassa, ja sitä mikä on tulevaa ei vielä ole. Toisin sanoen vain nykyisyydessä ilmenevät asiat ovat olemassa. Tällaisen näkemyksen mukaan presentismin sisäistä ristiriitaa ei ole, sillä kaikki tapahtumat ovat tässä hetkessä. Muutos on sitä, että nykyiset objektit syntyvät ja katoavat. (Lammenranta 2000, 219.)

Eternalistisen aikakäsityksen mukaan kaikki asiat ovat yhtä todellisia. Mennyt, nykyisyys ja tulevaisuus voidaan siis kaikki nähdä todellisuutena ja osana nykyhetkeä. Tällainen näkemys on myös staattisen aikakäsityksen taustalla. Eternalistisen käsityksen mukaan kaikki objektit ja tapahtumat sijoittuvat neliulotteiseen aika-avaruuteen, jossa ne ovat ikuisesti olemassa. Mitään ei synny eikä mitään katoa. (Lammenranta 2000, 219–221.)

4 AIKA JA KUVA

Kuvassa ajallisuutta voidaan ilmentää monin tavoin. Kiinteästä kuvituskuvasta tai valokuvasta voidaan erotella rakenteita ja efektejä, jotka luovat mielikuvan ajasta. Kuvalle tyypillisiä aikaa ilmaisevia tekijöitä ovat esimerkiksi: epäterävyys, päällekkäisyys, toisto, satunnaisuuden tunnun luominen ja värin asteittainen muuttuminen. Nämä kaikki edellä mainitut saavat aikaan liikkeen tunnun. Liikkeen tunnulla puolestaan tuodaan ajallisuutta näkyviin. Näitä ja muita ajallisia ominaisuuksia käyn läpi myöhemmin valokuvieni analyysiosiossa, jossa pääpaino on värien synnyttämien ajallisten mielikuvien tarkastelussa.

4.1 Värit ja liike kuvassa

Värin avulla kuvaan on mahdollista tuoda tilallisia ja ajallisia ulottuvuuksia. Kuvassa illuusio tilasta syntyy alkeellisimmillaan kahden kontrastoivan värin välille, kun toinen väri nousee esiin kuvioina ja toinen taustana (Niemelä 2003, 63).

Värit voidaan kokea myös välimatkaltaan erilaisiksi. Lämpimät, kylläiset ja kirkkaat värit tuntuvat lähentyvän, kun taas kylmät, tummat ja murrettut värit tuntuvat etääntyvän. Mikäli taustan ja värin intensiteettiero on suuri, näyttää väri tulevan lähelle, kun taas jos intensiteetti on pieni, näyttää taustalla oleva väri loittonevan. Väripintojen pehmeät rajat luovat kuvaan läheisyyden ja yhtenäisyyden efektin, ja selvät rajat puolestaan erottavat ja luovat etäisyyden ja irrallisuuden tunnun. (Niemelä 2003, 63.)

Niemelä (2003) kirjoittaa artikkelissaan ”Informatiivinen kuva ja kuvallinen informaatio” teoksessa *Kuvittaan, Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia* liikkeestä ja ajasta Tuften (1998, 138, 151) avulla, jonka mukaan paperin kaksiulotteisella, staattisella pinnalla aikaulottuvuus on ilmaistava tilaulottuvuuden keinoin. Tällöin ajan kuvaamisen haasteeksi muodostuu nopeuteen ja liikkeeseen käytetyn ajan esittäminen. Aikaa voidaan kuvata esimerkiksi muodon muuttumisella tai liikkeen eri vaiheista valituilla pysähtyneillä kuvilla. Tekstissä esille nousee myös Tuften käsite *visual confectio*, jolla viitataan kuvan visuaalisten sisältöjen valikoimaan. Tuften mukaan kuva on visuaalinen kertomus, jossa voidaan samanaikaisesti havaita todellisuuden eri ulottuvuuksia. Tuften esimerkki tästä on surrealistille tuttu tapa sekoittaa samassa kuvassa todellisuuden tasoja, kuten unen ja valveen tiloja. (Niemelä 2003, 66–67.)

Saraste (2010) kirjoittaa teoksessaan *Muisto, viesti ja taide* muun muassa valokuvauksen synnystä, kuvajournalismin ja taidevalokuvauksen kehityksestä sekä valokuvasta osana laajaa postmodernia taidekulttuuria. Yksi teoksen luvuista käsittelee liikkeen tuntua. Hän käyttää esimerkkinä Psykologi Rudolf Arnheimin kuvahavaintoja liikkeestä. Kuvassa liike täytyy luoda. Valokuvassa liikevaihtelu syntyy viivojen kokonaissommitelusta, liikkettä ilmaisevan objektin sijoittamisesta kuvan sommitelmaan, sävyjen vaihtelusta ja ajoittain hitaan valotusajan tuomasta epäterävyydestä. Liike on taiteessa oleellinen tekijä. Liike merkitsee kuvan sisäistä dynamiikkaa, sävyjen vaihtelua ja viivojen käyttöä. Liikkeen, ajan ja paikan esittämisessä on olemassa omat keinonsa. Nämä keinot voivat koostua muun muassa kuvan sisäisiä ristiriitoja kuvaavista kerronnallisista elementeistä sekä esimerkiksi erilaisten rinnastusten avulla, kuten suuruuden tai pienuuden korostamisella, valolla ja varjolla, liikkeellä ja pysähtyneisyyden tunnolla. (Saraste 2010, 173.)

4.2 Aika valokuvassa

Mitattava aika, joka koostuu sekunteista ja sekuntien murto-osista, on olennainen osa valokuvan syntyprosessia. Kuvaushetkellä valo ja aika ovat välttämättömiä ja toisistaan riippuvaisia. Valokuvassa hetken merkityksellisyys korostuu. Yhdellä sulkimen painalluksella kuvaaja voi vaikuttaa siihen, kuinka kohde valokuvaa katselevalle näyttäytyy. Parhaimmillaan valokuvalla tavoitetaan koko maailma ja ihmisten sisin.

Valokuvassa mennyt, nykyhetki ja tuleva on läsnä. Valokuva itsessään edustaa mennyttä hetkeä. Liikkeen illuusion avulla valokuvassa on mahdollista tavoittaa nykyhetki. Valokuvassa esiintyvän liikkeen, tarinallisten elementtien ja värien avulla voidaan puolestaan luoda mielikuvia tulevasta.

Mielestäni valokuva on vahva ajan hengen välittäjä. Valokuvan avulla ajan henki voi saada fyysisen muotonsa. Usein ajan hengen löytää kuvan välittämistä ilmeistä, eleistä tai muista tunteita herättävistä tekijöistä, kuten kuvan sävymaailmasta.

Valitsin valokuvan osaksi aika-aiheuttani, sillä siitä on tullut minulle viime vuosina tärkeä ilmaisukanava ja graafisen suunnittelun työväline. Valokuva voi paljastaa rajatun toden ja menneen ajan, mutta tämän lisäksi se voi olla monitasoisen ja tiivistetyn ajattelun lopputulos, sillä valokuva mahdollistaa (aiemmin mainitun Tuften tapaan) eri todellisuuksien/ ajan eri tasojen yhdistämisen.

4.3 Kuvan viesti ja merkitykset

Minusta kuvaa tulkittaessa on hyödyllistä tuntea kuvan yleistä visuaalista historiaa ja sille olennaisia kysymyksiä kuvan sisällön merkityksistä ja esittämisen tavoista. Tuntuu, että pienikin perehtyminen visuaaliseen tutkimukseen avaa kuvan tulkintaa ja auttaa pääsemään lähemmäksi kuvan sisältämiä merkityksiä.

Kuvan viestin tavoittamiseksi ja sen merkityksien ymmärtämiseksi kuvasta voidaan hahmottaa kolme toisiaan seuraavaa vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa on viestin lähettäjä/kuvantekijä, toisessa vaiheessa on viesti, joka pitää sisällään teoksen kuvallisen ilmaisun ja kolmannessa vaiheessa merkitykset luo viestin vastaanottaja/ kuvan katsoja. Tällaista kommunikaatioprosessia, joka toimii kuva-analyysin peruslähtökohtana, kutsutaan **viestintäteoreettiseksi malliksi**. (Anttila 1996, 257.) Visuaaliseen kommunikaatioon perustuva viestintäteoreettinen malli toimii myös opinnäytetyöni valokuvien ja kuva-analyysien taustalla. Kuvan lähettäjänä ja vastaanottajana ja tulkitsijana toimin itse. Kuvan viesti ja ilmaisu puolestaan muodostuvat väreistä ja kuvan rakennusosista.

Todellisuuden havaitsemisessa on kyse havaitsijan sisäisestä koodausprosessista, jossa havaitseminen on mielen antautumista edessä olevalle ainekselle. Kokonaiskuvan rakentaminen edellyttää merkitsevien erojen sekä ainesosien tunnistamista sekä näiden välisten suhteiden hahmottamista. Havaitseminen edellyttää siis paradigmojen ja syntagmojen luomista. Todellisuuden tulkintaa voidaan pitää kielen tavoin kulttuurisidonnaisena, jolloin todellisuudesta tulee osa sosiaalista rakennelmaa. (Fiske 1992, 89).

Semioottinen kuva-analyysi

Semioottisen kuva-analyysin tehtävä on kohdistaa huomio kuvan muodostaman viestin merkitykseen. Semioottisessa kuva-analyysissä tutkitaan ja tulkitaan merkkejä sekä niiden luonteenpiirteitä, synnyttämiä järjestelmiä ja merkityksiä, joita ne muuntavat eteenpäin. Kuva-analyysissä on tarkoitus pohtia kuvan kielellistä merkitystä, sen ilmaisutapaa ja paikkaa sekä määrääviä tunnusmerkkejä. Semiotiikka korostaa merkityksen jatkuvaa syntymistä. Teos on aktiivinen viesti, joka muodostuu teoksen eri tulkinnoista syntyvistä merkityksistä. (Anttila 1996, 263, 266.)

Kuvasta analysoidaan viestejä, joita kuva paljastaa. Kuvan analysointi tapahtuu kolmella tasolla. Ensimmäinen vaihe sisältää peruselementtien tarkastelun kuvan denotatiivisella tasolla. Peruselementit ovat kuvan rakennusosia: pisteitä, viivoja, pintoja, värejä jne. Tämän jälkeen siirrytään konnotatiiviselle tasolle, jossa kuvan merkit sisältävät lisämerkityksiä, joissa katsojan aiempi kokemus heijastuu. Tällä tavoin konnotatiivisessa tasossa sulautuvat myös kulttuurilliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Kolmannessa vaiheessa kootaan kuvan semioottinen viesti lisäämällä ja täydentämällä konnotatiivisia yhteyksiä. (Anttila 1996, 263, 264.)

Yhdysvaltalainen Charles Pierce oli modernin semiotiikan avainhenkilöitä, joka kehitti merkkien teoriaa. Muita merkityksekkäitä modernin semiotiikan edustajia olivat sveitsiläinen Ferdinand de Saussure sekä hänen näkemyksiään eteenpäin vienyt ranskalainen Roland Barthes. (Anttila 1996, 267.)

Piercen mukaan on olemassa kolmenlaisia merkkejä. Tällaisia merkkejä ovat ikoni, indeksi ja symboli, joita esimerkiksi valokuva pitää sisällään. Ikonin tehtävä on muistuttaa kohdettaan. Indeksipuolestaan ilmentää merkin ja kohteen syysuhteisuutta ja symboli edustaa yhteisesti sovittua merkkiä. Niiniluoto esittää teoksessaan *Informaatio, tieto ja yhteiskunta* esimerkin: ”Kissan kuva on ikoni, kissan haju on indeksi ja sana kissa on symboli.” (Niiniluoto 1989, 24.)

5 OMAN AIKAKOKEMUKSEN KANSSA TYÖSKENTELY

5.1 Kuvausprosessi

Opinnäytetyöni alkajaisiksi ja inspiraatioksi palasin lapsuuteni maisemaan, kotipihaani. Mielikuvassani tuo maisema oli näyttäytynyt minulle vuosien ajan unenomaisena, vahvasti tunnesävytteisenä kuvana. Paikan päällä noin kolmekymmentä vuotta myöhemmin maisema näytti erilaiselta, mutta kuluneista vuosista huolimatta vanha tunnelma kotipihasta ja talosta olivat edelleen läsnä. Tämä kiinnosti minua. Heräsi kysymys, voisinko tuoda näkyväksi tuon unenomaisen ja tunnelmaltaan vahvan värien sekoittaman mielikuvan, jonka edelleen tunnen kolmekymmentä vuotta myöhemmin, kun seison talon edustalla. Saisinko fyysisen todellisuuden vastaamaan henkistä todellisuutta? Kuinka liittää molemmat todellisuudet ja ajan eri tasot yhdeksi kuvaksi? Kuinka saada itselleni näkyvästä näkyvää jollekin toiselle? Näistä kuvataiteelle tyypillisistä kysymyksistä sain konkreettisen alun opinnäytetyölleni. Lähdin kuvaamaan itselleni merkityksellisiä paikkoja ja asioita ajan viitekehys mielessäni katsoen, mitä siitä syntyisi.

Tein useita kuvausmatkoja eri paikkoihin. Palasin kotikulmilleni. Tutustuin Helsingin betonivii-dakkoihin etsien kuvattavia kohteita, jotakin kiinnostavaa, jotakin konkreettista, joka kertoisi jotakin ajastani. Kuvausmatkojen jälkeen pettymystä oli ilmassa. Kuvattavaa löytyi hyvin vähän. Paras kuva, jonka sain, oli kuva metallisista lehtilaatikoista juna-asemalla. Metallin pinta heijasti kauniisti valoa ja niukkoja metallin sävyjä. Muutama Metrolaitekin oli vielä jäljellä. Mieleeni nousi sanomalehti ajan symbolina. Kuvausmatkani jälkeen ajattelin, että en tulisi löytämään oleellista, jotakin sellaista, joka kiteyttäisi ajan olemuksen tai vähintäänkin kertoisi jotakin sen hengestä. Tiesin ajatuksen tasolla, mitä etsin, mutta en tavoittanut sitä. Asiat olivat abstrakteina mielikuvina päässäni, mutta ongelmaksi muodostui niiden konkretisoiminen. Matkani jälkeen yritin lähestyä aikaa lähdeaineiston avulla, jos tätä kautta löytäisin jotakin kuvattavaa ja mistä tehdä kalenteri. Ennen työskentelyn alkua ja kuvaamista olin kuvitellut, että valokuvat syntyisivät kuin itsestään, ilman suurempia ponnisteluja, pidin sitä helpoimpana työvaiheena. Olin väärässä.

Prosessin edetessä ajan kuvaaminen tuntui edelleen hankalalta ja ristiriitaiselta, sillä en halunnut tarttua kaikista ilmeisimpiin vaihtoehtoihin, kuten kelloa esittäviin kuviin, vaikka mieleni tekikin. Toisaalta ajan ilmeinen esittäminen voisi viedä katsojan lähemmäksi ajan henkistä puolta, mitattavuuden sijaan, mikä oli myös yksi lähtötarkoituksistani. Tässä vaiheessa punnitsin vielä, mitä todella halusin esittää. Jäin pohtimaan kokemuksellista aikaa ja sitä, miten koen maailmaa ja sitä, kuinka haluaisin sen nähdä ja katsojalle viestiä.

Valokuvaaminen tuntui oikealta ilmaisukanavalta ja ajan lähestymistavalta, vaikka kuvattavaa löytyi vähän. Kuvausprosessin aikana kompastelin kameran tekniikan ja malttamattomuuteni kanssa monta kertaa: valotusajat ja aukot osottautuivat vääriksi, samoin valoherkkyyttä ilmaisevat ISO-luvut. Tarkennuskin unohtui aina välillä, jonka seurauksena ymmärsin, että olen enemmän kiinnostunut todellisuuden prosessoinnista ja työvaiheesta, jossa käsittelen kuvia. Kuvien ohella valmistin kalenteria. Rungon valmistus tuntui aluksi sujuvan, mutta eteneminen hidastui sopivien kuvien puuttuessa. Koin, että kalenterin tulisi rakentua kuvien varaan. En ollut tyytyväinen vähäiseen kuvamateriaaliin, mutta en halunnut luovuttaa. Huolimatta tyytymättömyydestäni etenin kohtalaisesti kalenterin kanssa, tein niitä osioita, jotka vaativat vähiten suunnittelua. Mietin tekoprosessin aikana käyttäjää ja kalenterin käytettävyyttä ja sitä, kuinka saisin kokemuksen ajasta katsojalle.

Vähitellen valokuvat löysivät tiensä kalenteriin, sillä luovuin lähtöolettamuksistani ajan esittämisen suhteen. Aloin luottamaan siihen, että ajallisuuteni löytyisi itselleni tärkeistä paikoista ja jo sellaisenaan toimisivat ainakin eräänlaisina ajallisuuden ilmentäjinä.

Kysymykset kalenterin lopullisesta valmistuksesta nousivat esiin. Matkan edetessä suurimmiksi haasteiksi muodostuivat kalenterin yhtenäisen visuaalisen ilmeen hahmottaminen sekä oman ajallisuuden ja aika-aiheen kokoavan tulkinnan löytyminen niin kirjallisen osion analyyseistä kuin kalenteristakin. Jäin pohtimaan sitä, kuinka saada kalenterista loogisesti jatkuva, jossa jokainen sivu tukisi kokonaisuutta ja tarjoaisi samalla oivalluksen ajasta ja ajallisuudesta. Jäin myös kaipaamaan persoonallista otetta ja käsillä tehdyn tuntua.

5.2 Digitaalinen valokuva ja tekninen toteutus

Valokuvan digitalisoituminen on helpottanut kuvankäsittelyprosessia ja kuvien työstäminen tuntui helpolta. Digitaalisen kuvankäsittelyn avulla esimerkiksi tunnelman muuntaminen halutunlaiseksi oli mahdollista. Kuvan kerronnallisuuden korostaminen muun muassa värin avulla oli helppoa ja lähes vaivatonta Photoshopissa luotujen erilaisten värikerrosten avulla.

Työskentelyn aikana pohdin muun muassa sitä, mitä itseilmaisulle tapahtuu, jos tulevaisuudessa omien visioiden ja ajatusten kuvaaminen on tekniikan ansioista vielä helpompaa ja vaivattomampaa? Jäin myös pohtimaan sitä, miten visuaalisuus tulee kiinteän kuvan kohdalla muuttamaan muotoaan.

Työskentelyn aikana valokuvan ilmaisuvoimaisuus yllätti minut ja ylitti odotukseni. Olin hämästynyt, kuinka millintarkasti pystyin ilmaisemaan tunteitani prosessin aikana. Tuntuikin, että digitaalisen valokuvan avulla satunnaisuuden hallitseminen oli helpompaa, kuin esimerkiksi käsin kuvia vedostaessa tai maalatessa. Nyt pystyin tarkemmin määrittelemään, mitä halusin kuvalla sanoa ja miltä halusin sen näyttävän.

Materiaaleina minulla olivat ottamani digivalokuvat sekä maalaamalla tuotetut satunnaisuuden tuntua luovat taustat, joita käytin kalenterissa valokuvien kanssa päällekkäisyyden ja halutun tunnelman aikaan saamiseksi. Lähes kaikki materiaalit olivat digitaalisessa muodossa ja syntyivät kuvankäsittelyohjelman avulla.

Valitsin valokuvan yhtenä ajan esittämisen keinona, sillä se mahdollisti todellisuuden kuvaamisen sellaisena, kun se kuvaushetkellä oli. Lisäksi minun oli mahdollista tuoda omat konnotaationi siihen ja esittää siten myös subjektiivista aikaani. Lopullinen fyysinen tuote oli valmis painotuote, Aikakalenteri (21 X 21 cm), jonka tilasin BOD-kustantamolta.

5.3 Valokuvien analyysi ja tulkinta

Seuraavaksi esittelen ja analysoin semioottista kuva-analyysia hyödyntämällä työskentelyn aikana syntyneitä valokuvia. Valokuvista analysoin neljä ensimmäistä kronologisessa aikajärjestyksessä. Kiinnitän kuva-analyyseissa huomiota kuvien ajallisiin rakenteisiin ja merkitysisältöihin (denotatiivisiin ja konnotatiivisiin tasoihin), jotka tuon esille kokoavan tulkinnan löytämiseksi ja ajallisuuden ilmentämiseksi.

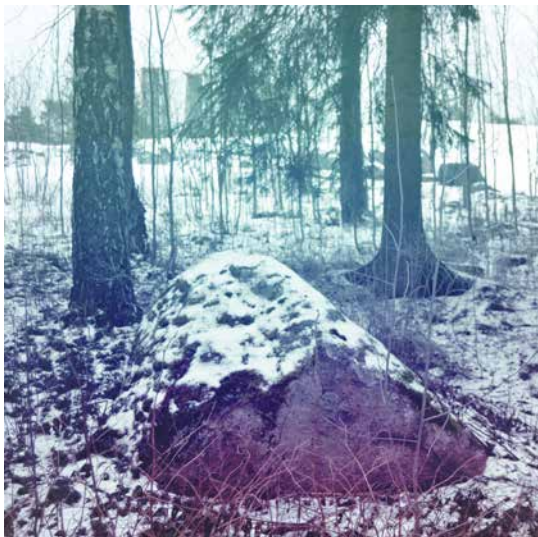
Kuva 1. Kotipiha.

Kuva 1. Kuva on betonisesta kerrostalosta, jossa talon rapun ovi on auki. Valokuva on yleiskuvan ja puolikuvan yhdistelmä. Kuvan vasenta reunaa kehystää iso puu, jonka oksat ylitäytyvät oikealle, talon ylitse. Kuvassa näkyy rapun pystysuorien lasiovien lisäksi kahdeksan suurta suorakaiteen muotoista ikkunaa, jotka koostuvat pienemmistä ikkunoista. Kaksi pienintä ikkunaa ovat ensimmäisessä kerroksessa. Toisen ja kolmannen kerroksen vasemmanpuoleiset ikkunat paljastuvat parvekkeen ikkunoiksi. Rapun oven vieressä, oikeassa yläkulmassa on numerokirjain yhdistelmä 5 C. Kuvan etualalla, talon edustalla näkyy hieman pihaa, joka koostuu pääosin lumisesta, hiekoitetusta kävelytiestä, joka haarautuu rapun edustalta ja kaartuu oikealle. Tie jatkuu ulos kuvasta. Kuvan keskialalla, teiden haarautumiskohdassa ja rapun edustalla on kivi. Kiven takana on puolestaan lehdetön puu, joka rajautuu hieman kuvan ulkopuolelle sen oikeasta reunasta. Puun takana, talon edustalla on puusta ja metallista tehty suorakaiteen muotoinen penkki. Penkin vieressä sen vasemalla puolella on maassa kiinni pieni valkoinen kyltti sekä kenkähärja. Muita kuvan elementtejä ovat pienet pystysuorat puupalkit, jotka kehystävät hiekoitetun kävelytien vasenta puolta. Rapun eteen, tien oikealle puolelle puolestaan jää yksi puinen palkki, kehystämään oviaukkoa.

Kuvassa olevat ääriviivat toimivat yhdenlaisina ajan suunnan määrittäjinä. Ääriviivat koostuvat epäorgaanisista ja orgaanisista viivoista. Kuvan epäorgaanisia viivoja edustavat suorakulmion muotoiset parvekkeen kaiteet sekä ikkunoiden reunustat, jotka lisäksi tuovat kuvaan geometrisinä yksityiskohtina graafisen ja pelkistetyn ja vaikutelman. Horisontaalisina yksityiskohtina ne synnyttävät kuvaan myös harmonisen vaikutelman. Orgaanista viivaa puolestaan edustaa esimerkiksi kuvan kaksi puuta. Ajallisuuden vaikutelmaa ilmentää myös heijastumat pihasta, ikkunoiden pinnoissa. Ikkunoiden heijastumat luovat tunteen kerrostuneesta ajasta, jossa mennyt ja nykyisyys on läsnä. Talon muotokieli tuo kuvaan oman aikaperspektiivinsä; sen arkkitehtuuri kertoo menneestä ajasta, joka on julkisivuremontin myötä sulautunut osaksi tätä päivää. Avoinna oleva rapun ovi synnyttää kuvaan tarinallisuutta ja siten myös ajallisuuden tuntua: jotakin on hetki sitten tapahtunut tai jotakin on kohta tapahtumassa, tunnelma on odottavainen.

Kuvan muut ajalliset ainekset löytyvät kuvan tunnelmasta ja tunnelman synnyttämistä mielikuvista. Mielikuvien pohjalta syntyneet ajalliset ainekset ovat muodostuneet muun muassa kuvan väreistä, kuvassa esiintyvistä materiaaleista ja talon 60-luvun muotokielestä. Kuvan talossa on käytetty pääosin keltaista, siniviolettia ja valkoista. Lisäksi hieman harmaata ja ruskeaa, jotka toistuvat myös piha-alueen muissa värityksissä, kuten puissa ja pihan penkissä. Talon vaaleankeltainen julkisivu synnyttää värin avulla tunteen tapahtuvasta tuomalla katsojan lähemmäksi jotakin tapahtumahetkeä: tuntuu, että staattisessa sommitelmassa ja liikkumattomassa kuvassa tapahtuisi kuitenkin jotakin parhaillaan. Vastavärien välille syntynyt jännite luo mielikuvan tapahtuvasta ja siten toimii kuvassa yhtenä ajallisuuden ilmentäjänä. Mielikuva tapahtuvasta nostaa esiin myös kuvan tosiasiallisen liikkumattomuuden. Keltainen väri muistuttaa valosta ja auringosta ja on siten helposti mielletävissä ajan symboliksi. Lisäksi eräänlaisen ajallisen jännitteen kuvaan tuo sen todellisuuteen pohjautuva kuvaustapa ja sen epätodellinen värin luoma tunnevaikutelma.

Oman ajallisuuteni tunnistan kuvan tunnelmasta. Se muistuttaa minua varhaisesta lapsuudesta ja siitä jännityksenomaisesta tunnelmasta, jota usein koin pienenä lapsena, kun kaikki oli uutta ja mielenkiintoista. Päivät pitivät sisällään arvoituksen elämästä ja tulevasta, kaikki oli jollakin tapaa vierasta, mutta silti turvallisen tuntuista.

Kuva 2. Kärpässienimetsä.

Kuva 2. Valokuva on lapsuuteni takapihan metsästä. Se on yleiskuvan ja lähikuvan yhdistelmä. Kuvan etualalla, keskellä on noin neljäsosan kuvan pinta-alasta peittämä lumen verhoama kivi. Kiven edessä on lumista maata sekä pieniä maasta nousevia oksia. Kuvan laidilla, kiven molemmilla puolilla seisoo suuret puut, joiden takana on vielä toiset puut. Vasemmanpuoleinen puu peittyy lähes kokonaan edessä olevan puun taakse. Puut leikkaantuvat ulos kuvan yläosasta. Kuvan yläosassa, sen taka-alalla on luminen rinne, josta kivilohkareiden ketju kaartuu kuvan oikeasta laidasta kuvan vasempaan ylälaitaan. Mäen takana, kuvan taka-alalla on betonista rakennettu kerrostalo sekä yksittäisiä havupuita.

Kuvan rakenteellisia ajallisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi puut, jotka leikkaantuvat ulos kuvan yläosasta. Tämä luo kuvaan jatkuvuuden tunnetta ja siten ajallisuutta. Suurimmaksi osaksi kuvan ajalliset elementit muodostuvatkin kuvan suuntaa ohjaavista puiden ja oksien pystysuorista linjoista.

Kuvan muut ajalliset mielikuvat syntyvät kuvan tunnelmasta, sen väreistä ja kuvan symboliikkaa edustavista elementeistä. Tunnelma on pysähtynyt ja haaveellinen. Kivet toimivat kuvassa ikuisuuden symboleina, sillä kivi mielletään usein pysyvyyden tunnusmerkiksi ja on siten tur-

vallinen viite olemassaolosta. Kuvan päävärit ovat violetti, sininen ja vihreä. Etuala on violetti, joka asteittain muuntuu siniseksi, taka-alaa kohden vihreäksi ja lopulta melkein harmaaksi.

Oman ajallisuuteni löydän kuvan metsästä ja sen haaveellisesta tunnelmasta. Lapsuuteni takapihan metsä symboloi minulle uniani ja se on usein myös ruokkinut mielikuvitustani ja siten myös todellisuuttani, jossa elän.

Kuva 3. Mätäjoki.

Kuva 3. Valokuva on Mätäojalta. Se on yleiskuva. Valokuvan vasemmasta alalaidasta lähtee joki kuvan etualan läpi. Joessa ui kolme sorsaa. Kuvan oikealla puolella on lumen peittämää maata, jossa seisoo useampi sorsa. Kuvan keskiosassa, oikealla puolella on betoniseinä, jossa on oranssi kirjainyhdistelmä HGS. Kuvan kiintopisteenä, kuvan oikeassa reunassa on betoniseinässä oleva pieni pyöreä aukko, jossa on ränni veden ulos pääsemiseksi. Aukon vieressä on pieni tunneliaukko, josta vesi virtaa läpi. Aukko rajautuu ulos kuvan oikealta puolelta. Betoniseinämän vasemmalla puolella on puolestaan luminen jyrkkä rinne, joka ulottuu kuvan ylälaitaan asti. Rinteessä on pieniä kiviä ja oksia. Aivan kuvan vasemmassa yläkulmassa maisema vaihtuu havupuuksi.

Kuvan ristiriidan synnyttää kuvan betoninen seinä, sillä muu kuvassa on orgaanista ja elävää, ristiriita syntyy elävän luonnon ja elottoman betoniseinän välille, joiden välistä jännitettä oranssi ihmisen tekemä kirjainyhdistelmä tehostaa. Kuvan toinen ajallisuuden tunteen herättävä ristiriitapari muodostuu kylmän ja lämpimäksi mielletyn välille: sorsat paljaine räpylöineen talvimaisemassa.

Kuvan ajallisia ominaisuuksia löytyy kuvan rakenteista ja yksityiskohdista, kuten kuvan sisäistä suuntaviivoista ja vuodenaikaa ilmaisevista elementeistä: lumesta voi päätellä, että kyssä on talvi. Kuvan vesi puolestaan virtaa vasemmalta oikealle, jolloin syntyy käsitys kuvan kulkusuunnannasta. Kuvan selvimpiä ajallisia elementtejä ovatkin lumi ja virtaava vesi.

Kuvan muut ajalliset ominaisuudet muodostuvat jälleen kuvan tunnelmasta, joka koostuu pääosin kuvassa esiintyvistä ruskean, harmaan ja valkoisen sävyistä. Värimaailma viittaa menneeseen ja mieleen tulee tunnelmaltaan rauhallinen, vanhan ajan valokuva. Kuvan ajallisuus tulee esiin värien synnyttämän tunnevaikutelman lisäksi kuvan vastakkaisuuksien synnyttämistä ristiriidoista ja niistä seuranneista jännitteistä: jännitteiden synnyttämästä liikkeen mielikuvasta.

Mätäjoki symboloi minulle lapsuuteni ja nuoruuteni aikaa ja maisemaa, sillä olen lähes aina asunut sen läheisyydessä. Lisäksi betoniseinä bommauksineen muistuttaa minua lapsuuteni lähiöstä, jossa vartuin. En muista paljoakaan kauniita auringonlaskuja tai hienoa arkkitehtuuria, sen sijaan muistan harmaata, jota sisäinen maailmani sai sävyttää.

Kuva 4. Lehtilaatikat juna-asemalla.

Kuva 4. Valokuva on lapsuuteni juna-asemalta. Se on kokokuva lehtilaatikoista. Kuvan keskialan peittävät kolme metallista pystysuoran muotoista laatikkoa, jotka ovat muotoiltu edestä auki oleviksi. Reunimmaisissa laatikoissa on muutama sanomalehti pohjalla. Kuvan etuala muodostuu harmaasta siksak-kuvioidusta pellistä, joka toimii jonkinlaisena alustana seinään ruuvatuille lehtilaatikoille. Kuvan taka-alaa ja sen sivuja kehystää betoniseinä.

Kuvan rakenteellisia, ajallisia ominaisuuksia edustavat muun muassa kuvan keskitetty sommittelu, joka synnyttää kuvaan harmonisen ja pysähtyneen vaikutelman. Muita aikaa ilmaisevia kuvasta tunnistettavia elementtejä ovat lehtilaatikat ja jäljelle jääneet sanomalehdet sekä satunnaiset värialueet. Sanomalehdet toimivat yksittäisten värialueiden lisäksi kuvan tarinallisin elementteinä, joiden avulla katsojan on mahdollista löytää ajallisia ulottuvuuksia.

Kuvan tunnelma muodostuu kuvan materiaalien ja värien synnyttämistä vaikutelmista: metallin pinta tuo kuvaan teollisen tunnun. Kuvan värimaailma koostuu vaaleasta, keltaisen, ja violetinsävyisestä seinästä, ruskean ja violetinsävyisistä laatikoista sekä violetin ja vaaleanharmaansävyisestä alustasta. Lisäksi kuvassa on erilaisia pieniä värialueita violettia, turkoosia, keltaista ja vaaleanpunaista. Vaaleansävyiset värialueet tuovat kuvaan satunnaisuuden tuntua ja luovat siten mielikuvan ajasta ja tapahtuvasta. Nämä yksittäiset värialueet tuovat kuvan tunnelmaan kepeyttä ja iloa, lisäksi ne muistuttavat jostakin poikkeavasta ja fyysiseen maailmaan kuulumattomasta, mielikuvituksesta. Kuvaan ajallisuutta muodostuu myös värien synnyttämästä iloisesta tunnelmasta ja ilon tuomasta vireydestä, joka puolestaan synnyttää mielikuvan liikkeestä ja tapahtuvasta. Kuvan sanomalehdet tuovat mieleen ajan ja muutoksen ilmapiirin ja toimivatkin ajan symboleina muodostaen aikaan liittyviä merkitysketjuja.

Kuva edustaa minulle nuoruuttani ja aikaa, kun matkustin paljon junalla kouluun ja kaupunkiin. Oman aikani tunnistan kuvasta heränneistä positiivisista ja odottavaisista lähdön ja paluun synnyttämistä tunteista, jotka ovat saaneet väriroiskeiden kautta fyysisen muotonsa.

Yhteenveto

Valokuvissani aika näyttää ensin pysähtyneeltä, mutta kun kuvia katsoo tarkemmin ja eritellymin niistä alkaa nousta esiin ajallisia ominaisuuksia. Kuvissa denotatiivisen tason rakenteelliset tunnuspiirteet muodostavat kehikon, jonka päälle kuvan ajallisuus kerrostuu materiaalien ja värien synnyttämien konnotaatioiden avulla, josta lopulta syntyy mielikuva ajasta.

Kuvien denotatiiviselle tasolle tunnusomaisia ajallisia rakenteita ovat kuvassa esiin nousevat yksittäiset elementit, jotka toimivat usein myös kuvan tarinallisina elementteinä. Nämä elementit synnyttävät katsojalle mielikuvaketjun tapahtuvasta tai tapahtuneesta. Kuvan rakenteelliset osat, kuten viivat ja pisteet sekä niistä syntyneet kokonaisuudet ohjaavat kuvan tulkinnan vaiheita sekä liikkeen ja pysähtyneisyyden tuntua.

Kuvan konnotatiiviset ajalliset ainekset löytyvät puolestaan värien ja materiaalien synnyttämistä tunnelmista sekä kuvan välille syntyneistä ristiriidoista. Näissä värien ja materiaalien synnyttämässä tunnelmissa ja jännitteissä ajallisuus muodostuu katsojalle mielikuvana, jota on haasteellista nähdä pelkästään fyysiseen todellisuuteen pohjautuvassa tarkastelussa. Vasta kun mennään kuvan synnyttämiin tunteisiin ja tunteista heränneisiin mielikuvuihin on mahdollista löytää taustalla olevia syvällisempiä rakenteita ja ajallisia aineksia, jotka alitajuisesti ohjaavat toimintaa, kuvan lukutaitoa ja siten todellisuutta, jossa elämme. Tällaisten usein todellisuudelta piilossa olevien näkymättömien rakennusainesten tiedostaminen auttaa ymmärtämään myös niitä pohjimmaisista intentioista, jotka ovat esteettisten valintojen taustalla.

Kuva 1. Ajallisuus syntyy vastakohdista ja kerronnallisista elementeistä, joista syntyy mielikuva tapahtuvasta ja näin ollen ajasta. Siellä missä kuvassa on aikaa on myös pysähtyneisyyttä ja toisin päin.

Kuva 2. Ajallisuus syntyy pääosin pystysuorista linjoista, jotka jatkuvat näkymättömänä viivana kuvan ulkopuoliseen tilaan sekä astettain muuntuvasta haa-veellisesta sävy maailmasta, joka luo tunteen todellisuuden ja ajan eri tasojen sekoittumisesta.

Kuva 3 Aika on värien synnyttämässä tunnelmassa ja vastakkaisuuksien synnyttämässä ristiriidoissa ja niiden aiheuttamista jännitteistä, joissa syntyy mielikuva liikkeestä/tapahtumasta.

Kuva 4. Toden ja mielikuvan raja hämärtyy. Ajallisuus löytyy tarinallisten elementtien synnyttämistä tunteista ja mielikuvista.

6 LOPPUTULOS

Opinnäytetyöni oli matka valokuvaukseen, kuvankäsittelyyn, taittamiseen ja kirjan suunnitteluun. Opinnäytetyöni oli myös tiivis matka ajan filosofiaan ja filosofisten peruskysymysten äärelle sekä oman ajallisuuden, menneen ja nykyisen työstämiseen.

Valmis tuote on kalenteri, johon olen tuonut subjektiivisen ajan kokemukseni näkyväksi pääosin valokuvin. Analyysit osoittivat sen, että todellisuuteni on jossakin toden ja mielikuvan välissä, yhtä ainoata todellisuutta ei ole. Lisäksi sain selville, että rinnastukset ja ristiriidat ja niistä syntyneet jännitteet tuovat kuvaan lisää ulottuvuuksia, joista minun on mahdollista löytää luovia sekä ajallisia aineksia. Ymmärsin myös kuvien tulkitsemisprosessin aikana oman kokemushistorian merkityksen mielikuvien ja tunteiden synnyttäjinä. Kuva lehtilaatikoista juna-aseamalla ilmensi minulle samaa ilon tunnetta, jonka koin usein lapsena ja nuorena matkaan lähtiessäni tai kotiin palatessani. Huomasin, että muistot ja tunteet elivät vahvasti minussa ja olivat siten läsnä työskentelyssä. Menneisyyden mielikuvat heijastuivat fyysisestä todellisuudesta ja nykyhetkestä. Ilman nykyhetkeä ei ole syntynyt mielikuvaa: kuvien kautta tunteet saavat muotonsa ja tulevat näkyviksi ja siten osaksi yhteistä aikaa ja todellisuutta.

Lopputulos oli valokuvien osalta enemmän kuin saatoin odottaa. Minulla oli aavistus ennen työskentelyn alkamista, että voisin löytää jonkin yhtenäisen ajallisen tekijän ottamistani valokuvista, jonka pohjalle kalenteri rakentuisi. Sen sijaan löysinkin jotakin muuta ja enemmän. Löysin pysähtyneistä kuvistani kuvittelun voiman, tarinan merkityksen sekä todellisuuden tasojen sulautumisen. Lopputulos kannustaa jatkossa kuvien osalta luottaamaan tunteisiin ja siihen, että ne ovat käyttökelpoista materiaalia kuvan tekemisessä. Muistan vanhan ajatukseni: kun tunne on tarpeeksi vahva se tulee läpi katsojaan saakka. Näin ollen toivon, että oma kokemukseni ajasta välittyisi myös kalenterin käyttäjälle.

Valitsemani filosofiset suuntaukset fenomenologia ja hermeneutiikka toimivat suunnan osoittajina kalenterin valmistusprosessissa. Fenomenologia antoi rohkeutta luottaa omiin havaintokokemuksiin ja intuitioon valokuvien valmistuksessa. Lisäksi se haastoi minut löytämään sosiaalisen todellistumani merkityksiä, kuten kokemushistoriaani pohjautuvia mielikuvia ja mielikuvieni pohjalta muodostuneita merkityksiä. Hermeneutiikka puolestaan tarjosi lähestymistavan kokonaisuuden hahmottamiselle ja kalenterin syntymiselle vaihe vaiheelta. Valitsin kyseiset suuntaukset filosofisiksi lähtökohdiksini, sillä halusin tutustua näihin usein luovan työskentelyn taustalla oleviin filosofisiin suuntauksiin, joihin myös tietämättäni saattaisin tukeutua.

Valmiit kuvat ja kalenteri ilmentävät minua ja aikaani. Visuaalisesti lopputulos ei ole niin yllättävä, kuin itse odotin. Visuaalista esitystä kuvailisinkin yllätyksettömäksi, mutta graafiseksi ja selkeäksi. Tekoprosessi ja kalenteri antoivat kuitenkin vastaukset esittämiini kysymyksiini ajallisuuden ilmentämisestä sekä oman ajallisuuteni esiin tuomisesta. Kalenterissa kuvan ajalliset ominaisuudet syntyivät katsojalle erilaisina mielikuvina liikkeen ja ajan tunnusta. Eri ajan ja todellisuuksien tasoja yhdistämällä minulla oli mahdollisuus välittää sisäistä todellisuuttani ja siten luoda aikaani vastaava kokemus katsojalle.

7 POHDINTA JA ARVIOINTI

Kalenteri opinnäytetyöni aiheena oli mieluinen, sillä syntyprosessi tuki niitä osa-alueita, joita halusin itsessäni tulevana suunnittelijana kehittää. Työvaiheet pitivät sisällään graafiselle suunnittelijalle ominaisia tekotapoja: valokuvaamista, kuvien käsittelyä, typografian käyttöä sekä taittamista. Työssä vaadittiin värien hallintaa, sommittelun ja kokonaisuuksien hahmottamista sekä järjestelmällisyyttä ja käytettävyyden huomioimista. Työ mahdollisti myös valokuvallisen ilmaisun työstämisen ja sen kehittämisen. Halusin kehittyä valokuvaamisessa ja eritoten sen valmistuksessa. Mitä enemmän tuotin kuvia, sitä laadukkaampaa lopputulosta kohden pääsin. Samalla tavalla tapahtui kalenterin rungon kanssa. Mitä enemmän taittoa ja ulkoasua pyöritelin ja kokeilin eri vaihtoehtoja, sitä laadukkaamman ja tiiviimmän lopputuloksen saavutin.

Ajan tarkastelu tapahtui lähdeaineistojen lisäksi osaksi omien havaintojen ja tulkintojen pohjalta, mikä käytännössä tarkoitti kuvaamalla itselle merkityksellisiä ajan kuluja ilmentäviä asioita ja paikkoja. Näitä paikkoja olivat muun muassa lapsuuteni kerrostalo, juna-asema ja luistelukenttä. Muut kuvaamani asiat ja paikat olivat tulleet minulle myöhemmin merkityksellisiksi jollakin tapaa tai ne olivat liittyneet läheisesti johonkin elämäntilanteeseeni.

Opinnäytetyöni oli osoitus siitä, että pystyn tarttumaan laajoihin ja abstrakteiltakin tuntuviin asioihin sekä tekemään niistä jollain tapaa konkreettisia. Niin kaun, kun muistan olen ollut kiinnostunut ajasta ja olemassaolosta ja tämän vuoksi aiheen filosofinen lähestymistapa oli minulle mieluinen. Vaikka aihe oli jossakin määrin mukavuusalueeni sisäpuolella, koin riittävästi haasteita kalenterin valmistuksessa ja ajallisuuden ilmentämisessä; oli haastavaa luoda kuviksi ja sanoiksi niinkin itsestään selvältä tuntuva, kuin aikaa ja irtautua sen perinteisistä esitystavoista. Koin myös haasteelliseksi ottamieni valokuvien analysoinnin ja ajallisuuden ilmentämisen pysähtyneistä ja metafysisistä kuvistani, sillä minun oli ainakin osittain irtauduttava järkiperaisesta ajattelusta ja heittäydyttävä tunteiden saattelemaksi, jotta löytäisin myös niitä näkymättömiä ajallisia ulottuvuuksia, joita kiinteä kuva pitää sisällään.

Kaiken kaikkiaan ajan käsitteleminen auttoi ymmärtämään paremmin kokonaiskuvaa elämästä. Se auttoi jäsentämään menneitä ja nykyisiä merkityksiä sekä sijoittamaan asioita laajempaan mittakaavaan. Henkisesti aihe tarjosi kaipaamiani haasteita ja mielekkäitä ajatteluprosesseja.

Lähteet

- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi.
- Enqvist, K. 2011. Johdatus suhteellisuusteoriaan. Helsinki: Tähtitieteellinen yhdistys Ursa.
- Fiske, J. 1992. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Tampere: Vastapaino.
- Lammenranta, M. 2000. Aika ja terve järki. Teoksessa Sami Pihlström, Arto Siitonen & Risto Vilkkö (toim.) *Aika*. Helsinki: Gaudeamus. 219–221.
- Miettinen, T. , Pulkkinen, S. & Taipale, J. 2010. (toim.) *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Niemelä, J. 2003. Informatiivinen kuva ja kuvallinen informaatio. Teoksessa Sisko Ylimartimo & Riitta Brusila (toim.) *Kuvittaen. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia*. Rovaniemi: Lapin yliopisto. 63, 66–67.
- Niiniluoto, I. 2000. Onko menneisyys todellista? Teoksessa Sami Pihlström, Arto Siitonen & Risto Vilkkö (toim.) *Aika*. Helsinki: Gaudeamus. 246.
- Niiniluoto, I. 1989. Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsite analyysi. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Ojanen, E. 2007. Ajan filosofia. Helsinki: Kirjapaja.
- Saraste, L. 2010. Muisto, viesti, taide. Valokuva tradition ja toden välissä. Helsinki: Musta taide.

Liite 1

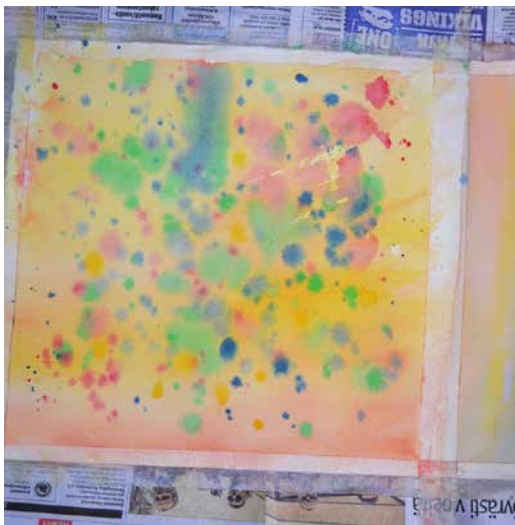
Luonnoskuvia eri työskentelyvaiheista

Kuva 1. Aika-aiheen virittelyä kattilan pohjasta.

Kuva 2. Alkuperäiskuva kotipihasta.

Kuva 3. Maalaamalla tuotettu satunnainen tausta.

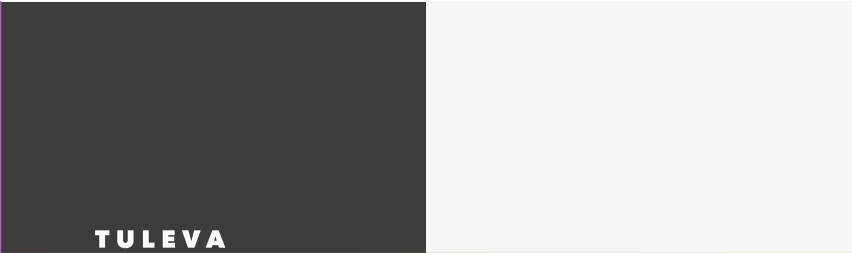

Kuva 4. Hylätty teoskuva.

Liite 2

Esimerkki sisäsivuista valmiissa Aikakalenterissa

MINÄ/ me	
YHTEYSTIEDOT/ contacts	
ERITYISTAITO/ special skills	

TULEVA

Liite 3

Esimerkki sisäsivuista valmiissa Aikakalenterista

